

Бүрхит-Монгол

ҮНЭН

№ 256 (1376)
1943 оной
ДЕКАБРИЙН
19
воскресенье
Сэн 20 мүнүн

ВКП(б)-гэй Областной Комитетдэй,
ВМАССР-эй Верховно Советдэй ба
ВКП(б)-гэй Улан-Удын ГК-гэй орган

ХАБАРАЙ ТАРИЛГАДА ХАЙНААР БЭЛЭДХЭХЭ

Үргэн ялтэ ард зонтойгоо мях шү-
һанай тааршугай нягта холбогой айхы
мэдэжүй бага зонтой героическа Улаан
Армийн шэрүүн муухай нэгэрүү дайса-
най үсэд шыгса эсэргүүцэлтэ нуга даран,
советскэ Эхэ хайхан ороноо немецко-
фашистка булмитагашадаа сүлөөлжэ
байна.

Эхэ оронхойнай үнэ сэхэ хүбүдэй
эрлхэгэ зориг ба алдарт баатаршалтанууд
болбол фронт ба Эхэ оронхойнай хэды
шэнээн тарга талха ба хүдөө-ажахын бу-
сад эдэс хоолой зүйлүүд хэрэглэгдэнэ,
тэдэ бүхэниг хэрэглэгдэхэ хирээрнэ та-
һагшаргай үгээс ябадала хүдөө-ажахын
хүдмэлэрлэгшэды урлагна.

Энэ 1943 оной июурта манай республи-
кын колхознуудад нэрэ түрэгтөөр ху-
дмэлэрлөө. Тарилгында талмийэ ялз-
дэхэ хэрэгтэйгэ хамта үлэмжэ эхэ ургаса
хуряажа абаса. Имагтал энээнэйгээ ашаар
гүрэн ба Улаан Армийда урда урда жэ-
лэйхнээ жэшээгүйг эхэ эдэс хоолой зүй-
лэс үгээн байна. Хэдэн олон колхозни-
гууд та бүхэний дунда жэшээгээр арба
һайса гаран центнер таряа ургуулан бай-
на. Иволгин аймагтай Калинингай нэрэмжэ-
тэ ба «Красный пахарь» колхозууд энэ
жэлэй июурта та бүхэний 10 гаран цент-
нер таряа хуряажа абаса. Хорин аймагтай
«Родник» колхозой нүхэр Залуцкийн ху-
дмэлэрлэгэ ефремовска зверо өөрлөгтө
участок дээрнээ та бүхэний 19 центнер
эрхмн шенитэ хуряажа. Га бүхэний 500
центнер свекла Мухоморовгай аймагтай
«Путь Октября» колхозой нүхэр Утлюпин-
гай зверо хуряаган байна. Үндэр баян
ургаса туйлаһан нимжүүд үлгэр жэшээ-
нүдэ хэа-хаангай олоо.

Илагтамай арасаггүй үнэ хэрэг.
Гэбшэе, туйлаһануудтаа тогтохо, ам-
жалтануудтаа дашуурха болоо ха эхээн
алуу хэжэ, эсэсэй сагта хэсүү бэрхэ
байдала орожо болохо байһанмай бэл
арасаггүй хэрэг. Юб гэхэдэ, шэрүүн
дошхон дайсанниг эсэсэлэн даралдаа ма-
най армн ба арасагшэ үшөө эхэ хүсэ гар-
галта ба шэнэ шэнэ баатаршалтанууд
эрэгдэнэ Энээнине яажа мартажа болохо
гэхэдэ!

Колхозни деревнидэ эгээл харюусалта-
тай үе гурбадугаар фронтвой хабарай
тарилгыда эрхмээр бэлдэхэ үе сэг ту-
лажа ербэ. Үндэр баян ургаса гэшэ
өөрөө эрелдэгүй юм, тэрээнине үсэд ша-
га хүдмэлэрээр туйлаха хэрэгтэй. Манай
республикын түрүү колхозууд энэ хэрэг-
тэ эртнээ эрмэлзэлтэй хайн бэлдэхэ
хамтаа захалаа. Гүрэндөө тушаагдаха
өһотой хамат бүхэ тушаалануудтаа сүм
тушааһаа гадна, 1944 оной уялгата
тушаалгад авсанар 3600 мүд таряа ту-
шааһан Кабанскан аймагтай Тимлюкскэ
сельсоветдэй Молоотовой нэрэмжэтэ колхоз
үрнэ хүртөө сүм сээрлэгэ хагалдаг,
тарилгын бусад бэлдэлтэй хүдмэлэрлэгшэ-
ды нахар дүүргэхэ байна Бичурин айма-
гтай Заганай сомонтой «КМ» ба Кри-
скагай нэрэмжэтэ колхозууд күрэнгээ
1944 ондо оруула тарилгыда хэдэн мянган

мүд таряа авсанар үгэхэнь гадна тэрэ-
шэлэн ерхэ жэлэйгээ тарилгыда хүсэд
хүрэхэ үрнэ хүртөө сүм хааба. Баян
ургасын түлөө, тэмсэжэ байһан колхозууд
барагдашагүй олон гэшэ.

Тээд, хайнаа харуулаа таргажа, муугаа
дараад байха болоо хаа эхээн алуу
хэжэ болоноди. Сэхэнь хэлэхэдэ, нилдээ
олон колхозууд үндэр ургасын түлөө
үшөөл большевикскэ өһоор тэмсэжүй.
Тэдэнэр ялалта гэшэ тэмсэл ба хүсэ
загидалгагүйгөөр олохоогүй юм, гэжэ
үшөө ойлгоногүй. 1944 ондо абтаха өһотэй
үндэр баян ургасын гол үндэсэ һуури
боложо үгэхэ намар-үбэлэй үедэ хэгдэхэ
агротехническэ хэмжээ-абууланууд бира-
тайгаар хэгдэнгүй. Энээн тухай манай
газетын үсэгдэлдэрэй номерто толилогдо-
нон байна Зарим колхозуудай хүтэлбэри-
лэгшд болбол таряалан ба хамалангайн-
гаа газар дээрэ сайнагай элбэг эхээр ула-
һан ябадалыс зүбөөр хэрэглэхэ хүснэгүй.
Олон жэл удаагаар таряа талханай
гарасыс багдалжа байгаа Зэдэн аймагтай
дээдэ Торинн сомонтой «Улаан Номто» ба
Энгельсын нэрэмжэтэ колхозуудай хүтэл-
бэрилэгшэд таряа талха ургуулаагүй яар
муу хүдмэлэрээ имагтал сагай уларилда
тохожорхон муртөө тэрэнээ ерхэ жэл-
дэшыс дахин дабахын зам харгыда ороод
байна гэжэ Зэдэн аймагтай манай кор-
респондент мэдэсэнэ Ушарын эдэ
колхозууд хабарай тарилгын бэлдэлтэ
мүнөө хүртэр ороогүй байгаа. Яруунын
аймагтай комсомольскэ сельсоветдэй Воро-
нцовгай ба Домнин сельсоветдэй Карл
Марксын нэрэмжэтэ колхозууд мүн лэ
нимэрхүү байдалтай.

Тарилгын бэлдэлтэй нэгэн шухала
һалбари болохо трактор ба хүдөө-ажахын
бусад машина эмсэсгүүдэй заһабари ба
үрнэйн сээрлэгтэ хаялгатай ябана.
Түрүүнэй мэдэгээр заһагдаха өһотой трак-
торнуудай зүбхэн лэ 53,4 процентны за-
һабарилгада. Тинхэдэ хэдэн олон кол-
хозууд плуг, сеплка ба боронһуудайгаа
заһабарила орохоноо байтагай хэерн са-
гаан талаар хаяжархын тэдэ машина
эмсэсгүүдээ султуулашгүй байха юм.
Мүнөө гурбадугаар фронтвой хабарай
тарилгыда нимэ бэлдхэлтэй байха гэшэ
тошмёш шүүртэй Энэ болбол илагтаа
Харьков ба Харьковска областини сэг
туура эзэмдэхэ үедөө немецко-фашистка
булмитагашадай хээн зэрлиг муухай
аашануудайн түлөө тэдэнине гэмтэжэ
байһан энэ үедэ буришһаа таарахгүй
байна.

Зорилгонай хадаа хээн хорто муухай
аашануудайн түлөө зэрлиг муухай дай-
санниг бодото бээрны харюусалга
байһан энэ үедэ үшөө хайнаа хүдмэл-
рилгэ эргэлтэй. Хабарай тарилгыда
эрхмн бэлдэлтэ хаялгата болбол хайн хү-
дмэлэрлэгшэ эхнини болохо үгэнэ.
Ийнхээ тарилгыда бэлдэхэлтэ хамат
эрлэгшүүдэй өһоор үнэгэрлэгэ гэшэ энэ
үдэрэй хойшлуулашагүй шухала зорилго
болоо.

1944 онине ургаса эхэтэ жэл болгоел

Аймагай хүдөө-ажахын выставкдэ кандидат

Гаяхы «Заветы Ильича» колхозой
правлени эрхмн хоншоо Дулма Данзанов-
на Херсоновгай хоншоо ажалда хүдмэл-
рилгын хойшо 12 жэл болохоной дүн
гаргажа үзбэ Эрхмн хоншоной хээн
бүтэлэн хүдмэлэрлэгшэ гайхамаар һонин
байба. Нүхэр Дулма болбол анха түрүүн.
1931 ондо хойшо хоншоо ажал хүдмэл-
рилгэ байха үе соогоо кйхкозодо аяар
3469 толгой тобир тарган хонн ямаа үс-
кэжэ үгөө. Тинхэдэ, гүрэндэ тушаагдаһан
ба колхоз доторой хэрэгсэлдэ гаргалдаһан
хонн ямаа энэ тоо соо оролсоно-
гүй.

Нүхэр Херсоновда хонн ямаадаһаа
тоо толгойе олошоруулаха ябадал хадаа
эбэршэгүй хуули болонхой Иймэ хадаа
мал ажалыс хүржүүлэхэ түрэнэй түсбө-
жэлдэ жэлдэ үлүүлэн дүүргэлэз байна.
1941 ондо өөртөө даалгаһан 120 тол-
гой эхэ хониндоо 140 толгой хурга аба-
жа, тэдэнээ нэгшэе хоролтоггүйгөөр мал

болгоо һэн. Мүн 1942 оной июурта баян
энэ тоото эхэ хониндоо 161 толгой хур-
га абалһан байгаа.

1943 оной июурта үшөө хайнаа хүдэл-
мэрлэгэ гэжэ уялга тагаргажа үгээн
юм Тээд үнэншэ хүнэй үгэ хүрүрын үнэ
болото хэрэг дээрэ тодорбо. Энэ жэл 130
толгой эхэ хониндоо абтаһан 168 толгой
хургадаа баранинны мал болгожо шада-
ба.

Тобойн харагдажа байгаа энэ амжалта
болбол малажалтай хэрэгтэ үнэн сэхээр,
ажахыс херхо нүдөөр ба шадабаритай
бэрхээр хандан ушарһаа туйлагдаба гэ-
хэд хон арасаа гэшэб Нүхэр Херсонова
болбол болохоо байгза хүдөө-ажахын вы-
ставкдэ кабадалсаха түрүүшын кандидат
болгогдобо.

А. КОСТЕЕВ.
(Манай корреспондент).

Зэдэн аймаг.

Жэлэйнгээ түсэб дүүргэбэ

Зэрлиг аштай үнэтэ арһан элбэг эхээр
олоборилго гүрэндөө оруулаха талаар
Хойто-Байгалэй аймагай агуушад горь-
тойгоо амжалта туйлаба Зүгөөр ангажа
хэрэгтэ угаа эхэ мэржэл ба шадабарн
хэрэгтэй юм Тэдэхэн агуушад тэрэ
«эргэжэл шадабарни гүйсэд шудалһан
байха юм Тус аймагай агуушад хамта
хээрэ алгай арһа тушаажа жэлэйнгээ
түсбөны 126 процент гүйсэхэе Аймагай
агуушадай дундаһаа хэдэн олон түрүү-

шүүл шалгаржа гараһан байна. Жэшээ-
хэдэ, «Труд» ба Чагавей нэрэмжэтэ
колхозуудай агуушад жэлэйнгээ түсбөны
101 процентээр ба «Омгто Ийнууд»
колхозой агуушад 50 процентээр үлүб-
шээн дүүргэбэ.

Гадна «Трудовой Сибирянки», «Объеди-
ненной труд» колхозуудай агууша
гүрэндэ алгай арһа тушаажа жэлэйнгээ
түсбөны 118 процент гүйсэхэһэн байна.

Ц. ДАМБАЕВ.

Советскэ Информбюроһоо

Декабриин 17-ой оперативна мэдээн

Декабриин 17-ой туршада КИРОВОГРАДСКА зүтгэ манай сэрэгүүд дайсанай
ябан сэрэгүүд ба танкунуудай контратакыс сугаруулан сохижо, довтолгоотой байдала
нуудыс хэжэ ябадалаа үргэлжлүүлэхэ зуура өмнөдөһөө позицие һайжаруулба.

Фронтны бусад участогууд дээрэ тагуул ба артиллерийско-минометно буудал-
даан болобо.

Декабриин 16-ай туршада манай сэрэгүүд бухы фронтнууд дээрэ 42 немецко
танк гэмтэһэн ба үгы хэһэн байна. Агаарта болонхой байдалуудта ба зенитнэ ар-
тиллерийн буудалгаар дайсанай 17 самолет, 1 нагагдала.

★ ★ ★

Кировоградска зүтгэ нэгэ участок дээрэ
дайсанай 2 полк ябан сэрэгүүд ба 70
танк контратака хэһэн байна Артиллерий-
скэ буудалгаар угтаһанһан немчууд ман-
най позициянуудта хүрэнгүйгөөр 15 танка
гэгээ Тус байлдаанай үедэ бүлэг немец-
кэ хүндэ танкунда ба самоходно эхэ буу-
нууд манай сэрэгүүдэй дайшалхы гурим
соогурү сүмэрэн гаража шадаа. Оборонны
гүн дунда дайсан болбол—нуугада байһан
советскэ танкистуудта атаковалагдаба.
Сүмэрэн оронхой дайсанай «Тигр» гэгээ 12
танк ба «Фердинанд» гэгээ 6 самоходно
эхэ буу барандаа үгы хэгдэһэн байна. Тус
байлдаанай эсэстэ дайсан болбол 800 гар-
уу солдат ба офицерэ алуулжа гэбэ.
Олоо нэгэ участок дээрэ советскэ гвар-
дейскэ частнууд довтолгоотой байдалаануу-
дыс хэжэ немчуудыг эсэргүүцэлтэ нуга
га дараад өмнөдөһөө позицие һайжа-
руулба Буудалгад абтаһан трофей ба
пландэ абтаһан хүнүүд бия.

Советскэ летчикүүд сагай уларилы
таарамжагүй байһаншыс муртэнь дайсанай
сэрэгүүд ба коммунист хулар сохило
хэжэ абдалаа үргэлжлүүлбэ. Авиацин
дайшалхы абуулануудыс хэһэн эсэстэ
10 немецкэ танк, дайсанай сэрэгүүдыс ба
ашаа тэһэн 150 автомашина үгы хэгдэһэн
ба гэмтэглэһэн, сэрэгэй хэдэн эшелон ба
һомо хэрэгсэлтэй складууд тэһэлэгдэһэн

нэгэ батальон шахуу ябан сэрэгүүд та-
рагдал сохигдоһон ба зарыманинь үгы
хэгдэһэн байна.

Пинск областини нэгэ райондо абуу-
гаа хэжэ байһан нүхэр Сталингай нэрэмжэ-
тэ партизанска отряд Припять мурэн соо
2 немецкэ моторно катерыс шилжэгээ Тус
отрядтай бүлэг партизанууд дайсанай
сэрэгэй эшелонныс хажуу хулар халһан
унагааба. Нэгэ паровоз ба 10 платформо
үгы хэгдээ Тус эшелонгой халһан унахада
6 автомашина танк хяа бала сохигдоһон,
40 гаран гитлеровецүүд алагдаһан ба
шархатаһан байгаа.

Айхабтар шагга байдалуудта Улаан
Армн болбол амдыс хүсэн ба техникийн
таарамжа дайсанниг эхэ гэгээлгэ оруула.
Түрүүнэй харануудта манай сэрэгүүд фронт-
тын элдэб участогууд дээрэ хэдэн немец-
кэ соеменнигүүдыс хяа бута сохибо.
«Октябрьда оролууд манай дивизии Днепр-
рэй савда тээ гартар намнаа һэн Мүрэнэй
баруун эрье дээрэ» болонхой байдалуудта
дивизийн хэдэн дахин диндэлгэнүүдтэ
оронхой юм. Ноборин эсэстэ дивизи соо-
мной оройдоо 300 хүн үлөө һэн 447-дохи
полкин подразделениүүдэй үлгэлдэлүүд-
һэ 35 хүнтэй дайшалхыс бүлэг байгуула-
даа бэлэй»,—гэжэ 137-дохи немецкэ ябан
сэрэгэй дивизийн 447-дохи полкин танк

хюдаха ротоһоо пландэ абтаһан обер-еф-
рейтор Бальтер Кренцель гэгшэ мэдэсэбэ.

«Нэгэ батальондо суглуулан хамтагда-
һан тон үсөөхэн хүн манай дивизийгэ бу-
тэн үлөө. Дивизийннай командир генерал-
лейтенант Ливенек ба 13-дахн полкин
командир полковник Кнетш гэгшэд ала-
гдаа»,—гэжэ 39-дахн немецкэ ябан сэрэ-
гэй дивизийн 113-дахн полкин 2-дохи ро-
тоһоо пландэ абтаһан обер-ефрейтор Ген-
рих Промас гэгшэ мэдүүлбэ.

«Би болбол 321-дахн ябан сэрэгэй див-
изийн 688-дахн полкин составта орожо
Франциһаа зүүн фронтдо ерээ һэм. Манай
полк азайгүйлэжэ оролуудта хяа бута со-
хигдоһон юм. Би шархатаад госпитальдо
ороо һэм. Нэгэ һара болоод госпитальдо
гаража өөрлөгтө частыда ошохо гэһэн
захиралта абаа бэлэй. Тээд үрэ туһагүй-
гөөр 11 үдэртэ дэмы бэлдэрлэ хэһэнэй-
гээ һүүлдэ би болбол манай 321-дахн див-
изийн хяа бута сохигтоо, тэрэнигээ амдыс
үлгэһэн солдадуудынь 211-дахн ябан сэрэ-
гэй дивизийн 306-дахн полкдо эһлэгдэ-
лэһэн байгаа гэжэ мэдээ бэлэй»,—гэжэ
211-дахн немецкэ ябан сэрэгэй дивизийн
306-дахн полкдо Улаан Арминн талада
шэлжэн оронхой солдат Пауль Ц. гэгшэ
хөөрбэ.

Полесскэ областини Кобылево гэгээ
деревнидэ немецко-фашистка хара золи-
гуудай зэрлиг муухайгаар аашанһан тухай
агт доро тунхаглагдаба: «Немецкэ булим-
тарашад манай деревини яар яба һан-
дархай болтоо. 1943 оной январин һүүл
батта Кобылеводо немецкэ карательна
отряд ерһэн юм. Хэдэн үдэртэ гитлеро-
вецүүд деревини хоолоһон тонохо, 41
хүнийс буудан алаа һэн. Хүн зонини фа-
шистка алууршадһаа ами бээ аршаалжа
хада ууда хулар тэрлэһэн оһон байгаа.
Хэдэн һарын туршада энэ деревнидэ ами-
тайшыс юмз үгы, хубхай хооһон байгаа

С В У Д Э Й П Р О Ц Е С С

Харьков ба Харьковска областини сэг зуура эзэмдэхэ үедөө немецко-фашистка булмитагашадай хээн зэрлиг муухай аашанууд тухай

(Ургэлжэлэ. Эхнини Б.М.
Үнэнэй" декабриин 18-ай
номерто)

10 ород дунда зэргын офицернуудыс
шэлэжэ абаад би болбол пландэ абтаһан
сэрэгэйхидэй бултанайн хараһаар бай-
тар автоматуудаар тэдэниг буудажэ
алатгы гэжэ солдадуудта захираа һэм.
Тээд буудалгад алагдаһангүй хүрү-
нүүдыс эртэ түрүүнэй бэлдэгдэһэн нү-
хэнүүд соо хаягдаһан байна.

Ородууд сэрэгэй нусануудыс хэлэжэ
үгэдэггүй энгай байгаа юм, тэрэн дээрэ
би болбол 4—5 см. бүдүүн модоор
пландэ абтаһан сэрэгэйхидыс, сохигдо
байгаа, тэрэнэй һүүлээр асуултада орог-
шоды минни кабинет сооһоо шэрэжэ
гаргалта ушар үсөө бэлэ үгэдэгтэ һэн.
Пландэ абтаһан сэрэгэйхидыс алхха
сохино ябадал немецкэ армийн бухы
частнуудта хэгдэлгэ байгаа.

Өөдөгү бишнхэн эдэс хубалха
үедөө зобонхой туһалһан ба үлэн хооһон
хүнүүдэй сугларалд байхадан һаюуныс
байһан солдадууд тэдэн тээшэ нохойнуу-
дыс табигда һэн.

Тинхэдэ нохойнууд тэдэнэй дундуур
харагдажа ороод, пландэ абтагдаһай
хубашынь ба бөө мяхынь тэһа улар
татадаг, тэдэнэй зарымньс унагаажа га-
зар дээгүүр шэрхэгдэхэ хэвэжа зуужа
тамалгад бэлэй Нохойдо тэһа татагдаһан
ба арай амдыс голтой зарим пландэ абта-
һан сэрэгэйхидыс ба гражданыс хүнүү-
дыс солдадууд буудажэ алаада хашын
саага гаргажа хаягты гэжэ захирдаг
һэн, юундэб гэхэдэ, тэдэниг эмсэжэ
байхагүйн тулада тингэдэ байгаа».
(Том 2 Хуудһан 194—195—211)

1943 оной март һара соо немецүүд бол-
бол пландэ абтаһан аад, Харьков городто
Гриньгейт үйлдэлэ байһан 60-дахн ар-
мийн 1-дэхи армейскэ сотировочной гос-
питальдо эмнэлгэндэ байһан Улаан Ар-
мийн боецүүд ба офицернууд болохо
800 шархатаһан хүнийс буудажэ алаһан
ба галда шаатаһан байна.

Немецко-фашистка булмитагашадай
энэ хорото муухай аашын ушар байдалыс
тодорхуула зуураа тээ үедэ госпитальдо
хүдэлгэ байһан профессор Катков, врач
Джичевелатэ ба метестра Сокольская
гэгшэд 1943 оной мартын 13-да «Адольф
Гитлер» гэгээ дивизийн СС-эй сэрэгүү-
дыс тэдэн 3 автомашина госпиталин
газаа ерээд, тэдэнэр 8-дахн курпосто оро-
хо үлүмнэ хашан бээрээ тэрэн хулар
гал аһаадаг снаряд хамба. Тинхэдэнь
энэ колпс шатаһан байгаа. Үхэһөө
амжа абарха гэжэ колпс соо байһан
шархатагшад шагажа байһан байһангай
сонхоор газваһаа харайлдажа гарахадан
СС-тэ тэдэниг автомадаар буудан ала-
жа байба гэжэ хэлэбэ.

Үгэлдэрлэһэн СС-эй 9 хүн энэ госпи-
тальдо шахад ерэжэ, палата сооһоо
меллерсоналыс намжаа гаргаһан бээрээ
госпиталин бусад корпусууд соо байһан
шархатагшадыс бултынэс буудажэ алаа
Гитлеровецүүдэй хэһэн энэ шүһата хэ-
һэлтын болохо үедэ эрх нүхэныс зэрлиг
мухайгаар алагдаһан гэгшэ Мария Алек-
сандровна Козлова гэшэ нигээ хэлэбэ:

«Дайлагдажа байга, Улаан Армийда
ябадала минни эрх нүхэрин шархатад
тэрэ үедэ Харьков городто байһан 1-дэхи

армейскэ госпитальдо эмнүүлжэ байһан
юм.

Мартын 15-да би нүхэртөө юмз үтэхэ
гэжэ ошоо һэм. Тини госпиталин байһан
газарта ошоод байхадэ минни эрх нүхэ-
рэй эмнүүлжэ байһан тэрэ госпиталь
гэгшэ гэжэ абаһаар тэмжа шадаагүй
байгааб.

Би айхабтар муухай юмз хараа бэр-
лэхэ, хана яаагүй һандаргадажа яар
яба болохой, бухы территори дээрэ
галда шаатагдаһан ба зэрлиг муухайгаар
тамалдаһан советскэ гражданинуудай
хүрүнүүд бутаржа хэбтээ. Жэртэшгэр
муухай хорото аашыньс харахадан би
ухаа мэдээ алдан галда шаатагүй бүтэн
үлгэһэн 4-дэхи корпус тээшэ гүйжэ
ошооб, тэндэ 1-дахн палата худар ором-
соороо айхабтар эхээр айжа ошоо һэм
Тэрэн соо тангидаа болоторо зобог-
доһон тамалдаһан оооо эхэ хүрүнүүд бутар-
жа хэбтээ Ухаа мэдээ алдаһандаа нү-
хэрлэгнөө хэбтээ байһан орон тээшэ
гүйжэ ошоодоһон тэрэн хооһон улаан
шүһан болохой байба. Тинхэдэ биса
тэһэ сохигдоһон ба шүһан болгондоһон
нүхэрлэгнөө хүррөс ороонуудай хоорондо
пол дээрэ хэбтээ байхыньс хараа һэм
Толгойн шуу сохигдоһон, үрөөһэн ню-
дэнинь тэһэ хаахагдаһан, гарын хука
гашаагагдаһан ба ангайжа байһан шарха-
нуудһан шүһанинь үшөө дүһаһаар
байгаа бэлэй» (Том 3, хуудһан 146—
147).

Тинмэ болохоороо мүрдэлгын мате-
риалуудаар—гэмнэгдэлдэй ба гэршэнэ-
рэй хэлэгээр хадаа, мүн тэрэшлэн судеб-
но-медицинскэ экспертизын үзэлгөөр не-
мецко-фашистка булмитагашад Харьков
городныс ба Харьковска областини сэг
зуура эзэлэлд байһан үе соогоо 30 000 гар-
уун советскэ гражданинуудыс «газова ве-
томобилинууд» «душегубкунууд» соо
аминьс бүтөөжэ ба үлгэжэ алаһан геста-
патын түрмэнүүд соо тамалан зобогжо
ба бууджа алаһан ябадалыс тодоржо
тогтоогдожэ гэшэ.

IV

Тинмэ болохоороо Харьков городныс
ба Харьковска областини сэг зуура эзэм-
дэхэ үе соогоо немецко-фашистка бу-
лмитагашадай хээн хорото аашанууд ба
хүн зонин олоорын алаһанай түлөө, ажа-
на амгалан һууһан зонин тамалан зобог-
һон ба олоорын хюдаһанай түлөө, тус-
гаар түхээрэгдэһэн автомашинанууд-«ду-
шегубкунууд» соо үлгөдөрой оксисер
аминьс бүтөөжэ ба бууджа алаһанай
түлөө, ямаршыс гэм зэмгүйг советскэ хүнүү-
дыс, тэдэнэй дунда эхэһэрнүүд, үбэдэ,
хүтэдэ ба үхүбүдэһэ галда шаатажа ба
ошодооршодыс үгы хэһэнэй түлөө хамат
бухы харюусалта хадаа Германийн тогуул-
ша фашистка правительствыс ба германска
армийн верховно командованияда тохолохо
байһанниг тодоржо тогтоогдожэ гэшэ.

Мүн тэрэшлэн энэ хэрэг тушаа мур-
дэлгэ хэлэгшэн дээрэ дурсагдаһан гэмтэ
ноуруудта немецкэ сэрэгэй, полицейскэ
ба карательна органишанинуудай дооро
дурсагдаһан командирнууд ба начальни-
күүд сэхэ хабадалсаһан байна гэжэ тодо-
роо габэл

1. «Адольф Гитлер» гэгээ СС-эй див-
изийн командир обергруппенфюрер Дитрих;
2. «Хохмид тольгой» гэгээ СС-эй див-
изийн командир СС-эй сэрэгүүдэй группен-
фюрер Симон;

3. Харьковска «СД зондеркомандын»
начальник штурмбанфюрер Ханебиггер;
4. Харьков городской германска нюуса
полевой полициин группын начальникник
—полициин комиссар Кархан;

5. 6-дахн германска армийн штабтай
дэргэдхэн ГПФ 560-дахн группын на-
чальник—полициин комиссар Мерин;

6. Харьков городской германска нюуса
полевой полициин группын начальнигай
орологшо—полициин секретарь Вульф
гэгшэд болоо.

Дээрэ дурсагдаһан хүнүүдэй гэмтэ
ябадал хэһэнэй түлөө зэмнэ мүрдэлгөөр
хүсэд тодорбо, тинмэ хадаа тэдэнэр бул-
та

